
L'avocat de la bêtise. Odgovor na Le censeur masqué

KREŠIMIR PETKOVIĆ

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Reagirajući na kritiku knjige *Konformizam radikalne misli* (Disput, 2023), objavljenu u časopisu *Politička misao* (60/1, str. 161-180), David Šporer napisao je opsežan i neobičan, uglavnom osobno intoniran odgovor koji zaslužuje mali sat anatomije.¹

Uz laskavu naslovnu sintagmu “maskiranog cenzora”, čime parafrazira Foucaultovu prigodnu pozu filozofa s maskom, Šporer me je u svojem odgovoru počastio brojnim drugim nadahnutim epitetima. Popis u nastavku nije iscrpan, ali je dovoljno ilustrativan: “sikofantska odvažnost”, “advokat velikog relativista”, “očito potpuno iznerviran”, “poza objektivnosti autoriteta”, “nešto teži ‘slučaj’ serijskog falsifikatora”, “nemoguće ga je demantirati zbog gustoće falsifikata”, “kri-
votvornički kapacitet”, “maliciozan, kao što Petković očito jest”, “stilski mačak” (ovo je duhovito), “cenzor pod krabuljom stručnjaka”, “konformistički Petković”, “nepouzdana čitatelj” (ako mi Šporer dozvoli, herostratska sugestija bila bi da pišemo petković, malim slovom, recimo jedan petković kao opća jedinica čitateljske nepouzdanosti), “nepozvani urednik i neovlašteni inspektor za šund”, “špila velikog profesora”, “dežurni foucaultolog Petković” (pojavljuje se i s dodatkom “u filijali” imaginarne globalne fukoovske centrale), “stilist Petković”, “intermedijalni interpretator književnosti i filma koji je eto završio na departmanu za politologiju” (također duhovito i donekle istinito), “originalni mislilac i međunarodno afirmirani

¹ Navodi iz Šporerova odgovora na kritiku, koji mi je uredništvo prosljedilo kako bi zaključilo polemiku u ovom broju časopisa, dani su bez broja stranice jer će paginacija biti poznata tek u sklopu prijeloma časopisa u kojemu se pojavljuje zajedno s ovom s moje strane zaključnom replikom. Nekoliko navoda u kojima se vraćam samoj Šporerovoj knjizi dani su uz naznaku “KRM” (*Konformizam radikalne misli*), uz odgovarajući broj stranice izdanja. Ostale jedinice citiram prema uobičajenim pravilima časopisa.

stručnjak” (ironično, dakako), “isprazni... retoričar Petković”, “sajamski švercer, šibičar” koji “prelazi na njemački kada hoće ostaviti dojam da misli” (narodski šibicar, ta mi je kvalifikacija možda najdraža: svojevrsni Heidegger s Hrelića kakav je nekad bio), “iz konteksta orbanizma kasapinski trga”, “rafinirani... stilski sladokusac Petković”, “baždari busolu plašenjem ‘žešćim’ mjerama i pušta dim (a i vjetrove zbog kojih mene ismijava)” (uh, parafrazirajući Kiša o Krleži, moglo bi se reći da je Šporer čudovište metafore i da ih voli miješati), “karikaturist Petković” (Otto ili Srećko, Pero ili Felix? možda Tupko Neda Draga?), “advokat konfuzije”, “sklon previđanju bilježaka” (na Šporerovu nesreću doista nisam), “član međunarodne foucaultologije” (nemam iskaznicu, samo one hrvatskih “filijala” Mense i Società Dante Alighieri, no moguće da mi je za potonje istekla članarina), “konfuzionist Petković” itd.

Argumentiranu kritiku Šporerove knjige, pojedina njezina obilježja ili dijelove te moje kritičke postupke Šporer je odlučio opisati sljedećim sintagmama (popis još jednom nije iscrpan, ali daje čitatelju dovoljno dobru ideju o općenitom tonu odgovora): “brojne, što sitne, što krupne, falsifikacije”, “namjerno podrugljive kvalifikacije”, “recikliranje uvriježenog mišljenja”, “iznadprosječno perfidne Petkovićeve distorzije”, “simulacija rasprave”, “kvaziargumentacijske pozicije”, “kombinacija podlosti i površnosti”, “fabricira kolažiranjem”, “glavnina njegove pisanije je primjer *ad hominem* kvaziargumentacije”, “lukava simulacija objektivnosti”, “malicioznost i površnost”, “zlurado sugeriranje”, “nezrelo i provincijalno šepurenje” (pojavljuje se i “arbitrarno” šepurenje), “čitanje bez razumijevanja”, “maliciozna pomnost”, “citiranje (iz namjere ili nepažnje?) neprecizno ili nepotpuno”, “narav (samo)reklamnog letka”, “aluzije i spekulacije”, “citatno cerekanje koje podvaljuje pod protuargument”, “derridaovski vrtoglava igra kombinatorike (ne)slaganja” (jednostavnije rečeno: kontradikcija), “zadivljujuće tupavo promašena” (odnosi se na “opasku”, no čini se da pogađa i moj osvrt u cjelini), “klišeizirano pribježište”, “prilog-staklarnica” itd.

Ovoj raspjevanosti kakofemičkog etiketiranja i sklonosti psihologijskim spekulacijama o motivu – repetitivnom nizu negativno konotiranih sintagmi koje mi pripisuju svojstva fukoovskog tetrijeba koji se šepuri u lokalnome akademskom šumarku, provincijalno pozirajući kao svjetska ptica – valja pridodati i niz još eksplicitnijih *ad hominem* psihologizacija: “moja knjiga Petkovića očito takla u mnogo dublji živac” (nije, ni u površinski ni u dublji), “Što god on pokušavao” (ništa osim strpljive racionalne argumentacije o nedostacima knjige koja k tome pokušava spasiti ono dobro u knjizi), “evo još malo Meiksins Wood i Ahmada koliko god Petkoviću išli na jetra” (ni najmanje, ali komesari su skloni nedostatak misli zamijeniti dogmama u epigrafskoj formi), “doista mislim ono što sam u knjizi napisao, a ne ono što Petković zlobno tvrdi da sam mislio pišući (on foucaultovski zna bolje od autora)” (mislim

da to nije poanta pitanja što je autor, što je i Šporer nekoć možda znao; samo čitam napisano i argumentiram, pomalo slično kao što zaboravljeni Mr. Džirlo ide svijetom i bira najbolje, ponekad i ono manje dobro). Furor psihologizirajućih konstrukcija, dakako, vodi i interpretacijskim promašajima (npr. “kod njemu dragog Jacquesa Derridaa” – nije mi nešto drag, ali i od njega se može štošta naučiti što je Šporeru u njegovim eskapadama maniheističkog marksizma teško pojmiti).

Postavlja se logično pitanje što navodi jednog autora na pisanje veoma žučljivo intonirane knjige, rubno fantazmatske u interpretaciji, a zatim i na još bjesniji fantazmagorijski odgovor na osvrt koji razmjerno pristojno argumentira o nedostacima takve knjige? Kao i obično, nema puno novoga pod suncem. Višak tona proizlazi iz nemoći da se ponudi uvjerljiva protuargumentacija. Šporer u odgovoru nije uspio opovrgnuti nijedan moj argument, nego se izgubio u svojoj himeričnoj fantazmi u kojoj je puno toga učitano u moj odgovor, a malo toga sadržajnog rečeno. Argumente na koje nije mogao odgovoriti naprosto je prešutio, a ostatak nadomjestio mahom puerilnim izljevima bijesa. Nerado odgovaram na zamoran, stilski prekuhan i intelektualno tanak uradak koji odiše viškom uvrijeđenosti, a manjkom konstruktivnog sadržaja, no takva je igra polemike na koju je Šporer pristao napisavši svoju knjigu o Foucaultu pomalo poput onog vlasnika divljezapadne krčme u filmu *Nepomirjivi* koji je ispred nje ponosno izložio mrtvo tijelo. Usto mi se čini da, uz poštovanje umijeća *kanlyja*, ima i nešto pedagoški valjanoga u odgovoru. Ne bi bilo dobro da taj bijesni fil pomisli da je trijumfirao, nespretno razbijajući imaginarnu staklarnicu uslijed svoje bezmalo paranoične uobrazilje.

Dakle, *to set the record straight*, u nastavku nastojim raščistiti nekoliko temeljnih nesporazuma u vezi s mojom kritikom. Prvo, odbacujem spekulacije o motivu i ukazujem na maglu etiketiranja legitimnog postupka kritike. Drugo, još jednom upozoravam na nemoćni i perzistentni šporerovski sport insinucija. Treće, opovrgavam skromne i periferne pokušaje kritičke sadržajne rasprave kojima Šporer maskira temeljne nedostatke svog tumačenja. Zaključak posvećujem spekulativnoj etiologiji nesporazuma, izlučujući iz Šporerove vlastite proze skicu za (auto)portret autora te obrazlažući svoj mali prilog staroj disciplini politike imenovanja ponuđen u naslovu. Unatoč deklariranoj pedagoškoj dobroj vjeri, ne vjerujem da će Šporera moj odgovor izbaciti iz frenetičnog posla sve bogatijeg oslikavanja njegove umišljene spilje fukoovskih negativaca – moguće je da će naći potvrdu za ono što je napisao kako to već biva u akademskim inačicama paranoične psihoze – ali možda bude značio nešto čitateljima koji dosad nisu izgubili interes za ovu polemiku.

1. Je li moj osvrt bio motiviran osobnim animozitetom prema Šporeru ili kakvom čudnom identifikacijom s Foucaultom? Radim li doista za nekakvu imaginarnu fukoovsku idolopokloničku mašineriju koja bi htjela ušutkati kritičare? U kritici Šporerove knjige, kao ni u ovome odgovoru, nema takvih motiva, premda moram

priznati da su Šporerove stilske vježbe zabavne i da me, uz to što me uvukao u raspušteni rat metafora, pomalo navukao i na psihologijske spekulacije. No da ne bude nikakvog nesporazuma, Šporera do danas nisam upoznao, nisam znao tko je dok nije objavljena njegova knjiga, niti sam i najmanje iznerviran njegovom knjigom i odgovorom. Nema pomja je li mrk i ozbiljan, kako piše, ne znam je li doista vozio traktor. Rekao bih da nije, no o tome više u zaključku. Ne mislim da je nepismen, dapače, čak i ako se ponegdje stilski zapetlja, njegova knjiga, a još više njegov odgovor na kritiku, dokazuju da je nadahnut stilist, možda i sam više stilski mačak nego što bi bio voljan priznati, što je tema kojom ću se još pozabaviti.

Šporerovu knjigu, kvalitetno izdanje objavljeno kod renomiranog izdavača, k tome medijski razglašeno, kupio sam s veselim iščekivanjem, bez ikakvih predrasuda, pročitao je i odlučio napisati odgovor. Razlog je doista banalan i danas barem nekim psiholozima, umišljenim taktičarima i političarima akademskog polja malo teže razumljiv. Riječ je o osjećaju odgovornosti ma kako cijela ova rasprava u širim okvirima društva i politike bila beznačajna. Naime, kao netko tko se bavio Foucaultom i objavio o njemu brojne članke i knjigu, trebao sam napisati što mislim u javnom prostoru kada je u deklariranoj formi dvojnog čitanja obezvjeđivanjem autora sofistički napadnuto cijelo njegovo djelo. Slažem se sa Šporerom da je polemika bolja od šutnje, bila ona hrvatska ili kojagod. Ne mislim ni da je Šporer neinformiran ili nekompetentan, ponajmanje da njegovo djelo obilježava “sirova nekompetentnost”. Ponajmanje bih ga htio cenzurirati. Ne razumijem doista gdje je uspio iščitati da bi se “po mišljenje trebao javiti, ako već ne dežurnim foucaultolozima u centrali”. Takva konstrukcija vjerojatno je još jedan specifični izraz njegove opće nesposobnosti da se ozbiljno uhvati u koštac s ponuđenim argumentima.

Naravno, nigdje nisam optužio Šporera za homofobiju (“provodeći gradaciju moje navodne homofobije”). Pripisivanje strahova drugima strano mi je. Njegova je stvar ako želi pisati o “zloslutnoj perversnosti” i “devijantnoj sklonosti” (KRM, 307) Foucaulta i na tim osnovama diskvalificirati njegove analize. Podsjetit ću čitatelje da sam napisao tek da je nedolično Foucaulta napadati jer se nije “jednoznačno svrstao” i da Šporer nastupa kao retroaktivni komesar nečijeg subjektiviteta smatrajući izostanak *outanja* oportunistom, iz čega mi se čini da u jednom bitnom smislu uopće ne razumije Foucaulta, no to je d(r)uga tema, kao i banalna upotreba Foucaulta u identitetskim politikama i kulturnim ratovima suvremenosti koji svojom isključujućom glupošću sasvim odgovaraju Šporerovom političkom senzibilitetu.

U čemu je onda problem? Problem je u samoj knjizi. Šporer je legitiman postupak dvojnog čitanja pretvorio u iskrivljenu interpretaciju koja iz dvojbene *ad hominem* poteza čini nelogičan skok na *ad rem* diskvalifikaciju Foucaultovih analitika za koje, po sebi, ne nudi dovoljno uvjerljive protuargumente. Zaoštren odgovor uzbuđena tona što ga je Šporer ponudio, u kojemu vrebaju psihološki motivi, umi-

šljeni cenzori i filijale, samo je nastavak te iste manjkave logike bitno iskrivljenog iščitavanja knjiga. Foucault je negativac, mora biti i Petković koji ga brani. Šporer učitava umjesto da trezveno čita. Odgovor je u tom smislu samo pogoršanje bolesti tumačenja koje se očituje u Šporerovoj knjizi. Ponajviše ga se može opisati kao fantazmatsku konstrukciju autora kojemu je po svemu sudeći povrijeđen ego, a iza koje se krije dječaka nemoć koja nije sposobna otići puno dalje od one igrališne “što govoriš, to postojiš”. Moraju li pritom moji pozitivni sudovi o knjizi biti u funkciji njezine diskvalifikacije? Ono što sam pozitivno napisao o Šporerovoj knjizi nije nikakva taktika, a još manje dio nekakve cenzorske strategije (“pohvalne Petkovićeve konstatacije o mojem radu... taktičke pohvale dio cjelovite strategije pokude, odnosno ono što se čini kao priznanje zapravo je omalovažavanje”) ili pretenzije na status “ovlaštenog (sudskog) tumača”. Moje su pohvale, onoliko koliko sam ih dao, iskrene. Mislim da bi knjiga bila uvjerljivija da je pojačana na osnovi internih prigovora argumentaciji te odgovorima na eksterne prigovore, pa bi ishod bila balansirana interpretacija. Po mom najboljem sudu, mislim da je Šporer napravio velik i zahtjevan posao te nema spora da je takva knjiga na hrvatskom dobrodošla svakome koga Foucault zanima. I dalje smatram da je treba pročitati čak i ako netko tko poznaje materiju i kritičare neće naći u knjizi bogznašto novoga. Ne bih pisao onolik analitički prikaz da knjigu smatram bezvrijednom, nekompetentnom i nepismenom. Problem je u tome što je ona u konačnici interpretacijski promašena iz razloga koje sam redom naveo i argumentirao pa ih nema smisla ponavljati.

Dakle, ni uz najbolju samokritičku volju ne mogu vidjeti svoj uradak kao “PR-operaciju ‘kontrola štete’” ili kakav ekskrementalno opisiv izljev bijesa, popraćen obilatim salivacijom (“toliko njegove pljuvačke na tolikom broju kartica”), niti bih išta htio “napakirati” Šporeru kako on umišlja. Ponudenu kritiku vidim kao *down to earth* demontažu izrazito interpretacijski iskrivljenog tumačenja. Šporerova interpretacija nije “drugačija”, nego jednostavno u konačnici neodrživa, ne ispred nekakvog umišljenog suda cenzure, nego pred sudom trezvene argumentacije o samoj materiji – Foucaultovim originalnim perspektivama i tezama koje nam i danas pomažu kritički sagledati etičke i političke probleme današnjice. Moja je dobrohotna pretpostavka bila da, ako napiše tako oštru knjigu, njezin autor može podnijeti i kritički odgovor. Čitatelji mogu pročitati samu knjigu, odgovor i nastavke, pa donijeti svoj sud, a ne bi bilo loše, posebno Šporeru, da se vrte čitanju Foucaultovih knjiga bez predrasuda.² U svakom slučaju, kada se nešto ozbiljno ustvrdi, zavrjeđuje i od-

² U stvari, premda Šporer nudi egzegezu samih djela, ponegdje izvorno i zanimljivo, njegov prosede u bitnom se sastoji u kontekstualnom etiketiranju. On ne formira zaključke balansiranim procjenom samih knjiga i ostalih tekstova, nego prisluškuje što se govori – tada i danas. Njegovo dvojno čitanje neka je vrsta napetog prisluškivanja. Tako u konačnici djeluje kao (ne)upućeni kibicer koji ne razumije samu logiku igre na ploči, ali može pratiti druge kibicere koji govore što se zbiva te shodno tome donositi ocjene.

govor, a u polemici, kao nekovrсноj aleturgiji, proceduri utvrđivanja istine u sklopu liberalne javnosti, dolazimo bliže istini, ma kako ta milovska obrana slobode komunikacije u javnosti danas zvučala naivno i demodirano.³

2. Šporerovska insinuacijska antiteza doista je tvrdokorna figura, pa je sklon za nju optužiti kritičara njegove knjige (“insinuirao onaj koji kod mene detektira sustavnu ‘sklonost insinuacijama’”), dakako još jednom insinuirajući. Za razliku od onoga što Šporer radi kad je riječ o Foucaultu, nijednom, naravno, nisam insinuirao da je Šporer prepisivao ili plagirao – djelo je očigledno njegov autorski rad – premda i dalje držim da upućenom čitatelju, osim same forme dvojnog čitanja, knjiga ne nudi previše jer donosi retroaktivnu marksističku diskvalifikaciju autora umjesto intelektualno poštene interpretacije. Nažalost, Šporer je još jednom taj koji insinuirao insinuiranje kako bi se, kao u kakvom rajkovskom psihoanalitičkom klasiku o samoprisili priznanja, na bizaran način samooptužio. On uporno nastavlja s bedastim insinuacijama i kad je riječ o mojim primjedbama o razgovorima o Foucaultu (“Bilo kako bilo s provjerljivošću i točnošću takvih izvora, u odnosu na njihov denotativni sadržaj mnogo su važnije njihove konotacije”, “citanje metropolitanske komunikacije neprovjerljive autentičnosti”). Dakako, nisam nikakav globalno utjecajni fukoovac niti prema mojim znanjima postoji fukoovski lobi ili kakva fukoovska “duboka država” u akademskom svijetu što i Šporerova knjiga, kao i druge brojne kritike i osobni napadi na autora, zorno pokazuju. Šporer neka ne brine. Metropolitanska komunikacija sasvim je autentična i forenzički provjerljiva na razini osobnih svjedočenja, arhivom akademskih boravaka i kontakata. Ne znam zašto bih tako nešto izmišljao. Simpoziji kod mojega njujorškoga “kućnog prijatelja” Millera bili su doista poučni kao i druženja s adornovcima u Dubrovniku ili bilo koji drugi intelektualni susret sasvim provjerljive autentičnosti iz kojega stječem spoznaje relevantne za temu rasprave. No tamo gdje ne može kategorički negirati, Šporer insinuirao, a tamo gdje ne može osporiti argument, još jednom bira opciju osobnog napada, loveći se za opskurne margine teksta. Mogao bi se umjesto toga zapitati zašto se uživljava u status autokolonijalne inferiornosti i zašto ga imaginarna metropola toliko nervira da opet pribjegava bizarnim konstrukcijama umjesto da se usmjeri na sadržaj tvrdnji neovisno o kontekstu.

3. No uz tu taktiku odgovora, kao i prešućivanje – primjerice, izmjena u Foucaultovoj prvoj knjižici koja je marksistički okvir zamijenila onim iz *Povijesti ludila*, što je ipak nezaobilazna epizoda za Šporerovo dvojno učitavanje koju se ne

³ Može li se onda tvrditi da sam “baš poput Foucaulta, alergičan na dijalektiku”? Ni najmanje, ponajmanje na onu platonovsku, dakle otvorenu raspravu koja polazeći od različitih pozicija u zajednici nastoji doći do istine. Kad je pak riječ o onoj hegelovskoj i marksističkoj, dobro dođe nešto Popperove kritike iz *Bijede historicizma*: projekcija zakona povijesti mistifikacija je kojom se tipično zakriva političko nasilje i zakriva partikularnost vlastite političke pozicije.

može iskupiti *disclaimerom*⁴ – Šporer ipak, ispod općeg plašta egzaltiranog tona i stilskih doskočica, nudi periferne *ad rem* tvrdnje. Je li u njima išta zanimljivo ili točno? Popis još jednom nije sasvim iscrpan, ali ne zato što bih nešto izbjegavao, nego zato što je naporno opovrgavati baš svaku plitku fintu i lažnu slamku spasa kojom Šporer nastoji odsukati svoj nezgrapni brod dvojnog čitanja. U široj slici fokus na detalje služi izbjegavanju bitnih argumenata metodologijske, epistemologijske, filozofijske i znanstveno-disciplinarne naravi iz moje kritike. No pogledajmo ih svejedno redom.⁵

Ne samo da jedna od bilježaka sadrži eksplicitnu formulaciju o tome da se radi o prvim javljanjima termina kod Foucaulta, a ne o uopće ikad zabilježenoj prvoj upotrebi, nego u čitavom odlomku i pripadajućim bilješkama (str. 220-221 knjige) upućujem na upotrebe termina biopolitika u raznih autora i autorica.

Nije točno. Šporer u knjizi piše o biopolitici kao “kukcu u jantaru”, njegovu “misterioznu statusu” koji on demistificira, smješta ga u kontekst rastezljivih “kaučuk-koncepata”, tobože “ispunjenim nekom misterioznom analitičkom dubinom” (KRM, 219-220). Time je snažno implicirano da je riječ o Foucaultovom neologizmu, dok u bilješci na koju se Šporer poziva stoji: “U odnosu na prvi kontekst pojavljivanja termina kod Foucaulta” (*ibid.*, bilj. 9). Šporer filološki savjesno spominje kasnije tumačenja, no nigdje ne spominje raniju upotrebu vjerojatno zato što mu nije bila poznata, a time bi i morao priznati da nije riječ o Foucaultovoj konstrukciji, nego nažalost o ranijoj organicističkoj koncepciji političkoga i uostalom sasvim stvarnim političkim programima koji proizlaze iz takve koncepcije i koji su mnoge koštali života jer su pripadali kategoriji ideologijski određenog neprijatelja narodnog zdravlja. Slično kao i u slučaju kada se usudi zagaziti na povijesni teren kaznene politike, te prozivati Foucaulta za “literarni sindrom”, probija Šporerovo povijesno neznanje tipično za komesara borbe dijadoha u sferi čiste književnosti.

Koliko god mi inače laskalo da me pomiješao s Janom Rehmannom

Pišem dakle: “U knjizi se Poulantzas spominje tek uz nezgrapnan prijevod riječi *relational* iz Rehmanna i uz jednu ničim potkrijepljenu insinuaciju o plagiranju: ‘Vjerojatno je Foucault svoj koncept ‘relacionalne moći’ uzeo iz Poulantzasa, ali ne spominjući izvor’ (196)”. Nisam pobrkao Šporera i Rehmanna. Šporer je singularan slučaj. Jasno je da upućujem na nes(p)retan prijevod riječi *relational*, no istini za volju nije lako naći dobro rješenje.

⁴ “pretendirao na iscrpan i detaljan prikaz svih radova” (KRM, 39). Tako se i cijela knjiga – i to prva knjiga autora – i njezine izmjene mogu izbrisati iz postojanja. Nije sramota ne znati, ali nije lijepo tvrdoglavo ustrajati u ignoranciji.

⁵ Navodi iz Šporerova odgovora su u kurzivu, moji odgovori dani su ispod njih.

pri čemu nije jasno što je sporno – sadržaj Sassoonove konstatacije ili moje upućivanje na Sassoonu

Sporno je oboje. Jasno je da mislim na ideologiziranu simplificiranu verziju povijesti koja Šporeru omogućuje komesarske orkestralne manevre u mraku. Složenija verzija ekonomske i političke povijesti raščarala bi i bauk neoliberalizma za koji je Foucault u knjizi okrivljen kao akademski šegrt ideološko-političkih urotnika protiv socijalne države koji pomalo poput Shakespeareova Jaga djeluju iz čistog zla, samo u (neoliberalnoj) političkoj inačici.

Inače, ovo posljednje mjesto je još jedan primjer Petkovićeve falsificiranja, jer u mojoj knjizi je iranska epizoda u funkciji ukazivanja na Foucaultovu nekonzistentnost.

Činjenica nenavodjenja na koju usputno upozoravam nije falsificiranje. Kao i u slučaju prve Foucaultove knjige, koju Šporer još jednom ne spominje, propustio je ono što mu tjera vodu na mlin argumentacije. Beaulieu čak daje datume pojedinih Foucaultovih predavanja iz ciklusa o rođenju biopolitike s obzirom na iransku epizodu, što bi pojačalo dvojno čitanje,⁶ no ne bi, dakako, opovrgnulo sadržaj rečenoga niti opravdalo da se akademsku egzegezu čita kao politički program neoliberalizacije društva i države. Ništa više ni manje od toga.

Usput rečeno, u Petkovićevo sustavno stvaranje dojma o mojoj bazičnoj nepismenosti i sklonosti greškama uklapa se i njegovo slavodobitno signaliziranje pogreške u pisanju u mojoj knjizi (“Bourdieu” umjesto “Bourdieu”). Dakako, takve se greške događaju svima, pa se tako, recimo, i u Petkovićevoj knjizi može naići na pogreške u pisanju (npr. “Claude Levi-Strauss”).

Ponavljam da ne mislim da je Šporer nepismen. Ne znam zašto je umislio da ga za takvo što optužujem. Ništa slavodobitnoga nema u stavljanju “sic” u navodu iza pogreške u pisanju. Tako nalaže forenzička točnost kojom se otklanja nedoumica o pogrešci koja bi se mogla pripisati navoditelju. Uz temu, doista, kod Lévi-Straussa nedostaje naglasak na “e”, hvala, Davide! Napominjem da u mojoj knjizi s kojom se Šporer usput odlučio pozabaviti ima dosta tipfelera te je izdana pomalo na brzinu kako i priliči jednom galimatijasu koji je ipak našao nešto zahvalnije publike.

Uz temu, prvo, koristim priliku zahvaliti Šporeru na naknadnoj recenziji knjige i pohvalnoj opasci o originalnosti koju nisam očekivao. Zaboravio sam da sam povezao Lady Gagu i Karla Marxa, što mi se čini pogodnim. Loša romansa ipak je malo benevolentnija od one svećeničke poveznice *Marx i đavo* koja se prodaje za

⁶ Što bi tek Šporer napravio s formulacijom da je potraga za liberalnim utopijama naknadni pokušaj “homeinizacije šaha” ili s drastičnom usporedbom prema kojoj je Homeini Foucaultu ono što je Hitler bio Heideggeru? (Usp. Beaulieu, 2010; Petković, 2018, str. 302.)

desetak kuna, pardon, par eura, na Interliberu, zgroženo secirajući Marxovu sotonističku poeziju. Žao mi je ipak što Šporeru knjiga nije sasvim jasna, ali komesarski umovi nisu vični barem takvoj estetici koja ide dalje od modnog izričaja ili stiliziranja kakofemičkih izboja. Drugo, s obzirom na to da mi u odgovoru na kritiku prigovara autorsku taštinu (“koji u svojoj reakciji na nekoliko mjesta citira sama sebe”), moram ga podsjetiti da je zamorno ponavljati se, da je samocitiranje neka vrsta akademske obveze s obzirom na institut autoplagiranja te na koncu da bi te navode, kad se već upušta u polemiku, mogao i provjeriti. Naime, kako piše o svom otkrivanju problema prijevoda (*le*) *pouvoir*: “Neobično je da takva prevodilačko-urednička odluka nije popraćena bilješkom...” (KRM, 22) Neobično je naprotiv da filološki pozer nema elementarne pristojnosti provjeriti domaću literaturu koja se bavi onime što on slavodobitno otkriva s desetak godina zakašnjenja pa uspijeva istovremeno otkrivati toplu vodu i kititi se tuđim perjem. Dakako, mora se nakon svega i kompulzivno vraćati na mjesto svog akademskog *faux pas* jer pristojne primjedbe u njegovu autorskom biću nažalost ne ostavljaju opipljiv pedagogijski učinak.

No bez obzira na to, aktivističke Foucaultove situacije primjeri su pozitivnog angažmana kojem nigdje u knjizi nisam umanjivao vrijednost. Moja kritika uopće ne počiva na osporavanju Foucaultova aktivizma u raznim situacijama

Petković možda misli da ne laže, ali svakako iznosi neistinu kada tvrdi da “za okretanje Foucaulta tom žanru aktivizma Šporer ima samo negativne riječi” (Petković, 2023, str. 176).

Indikativno je da Šporer ne navodi svoja pozitivna ili barem neutralna vrednovanja Foucaultova aktivizma, jer ih u knjizi nema. Uz najbolju ih volju ni na drugo čitanje nisam uspio pronaći. Onih negativnih međutim ima napretek. Ako je zaboravio što je napisao, rado ću ga podsjetiti još jednom izborom iz knjige koji nije sasvim iscrpan: “No nakon maja ’68, Foucault se iskrcao na prvoj stanici, otkrivši u sebi ‘uličnog borca’, kako glasi naslov pjesme nastale u vrijeme kada su čak i *The Rolling Stones* njegovali simpatije za svoje vršnjake demonstrante i aktiviste” (30), “No u drugoj polovici jednih te istih 1970-ih Foucault se preobrazio u pobornika teze o kraju epohe revolucija i ‘ljudskopravaškog’ aktivista” (32), “povezuje se s maoidima, i to u trenutku kada je dobar dio ne samo intelektualne scene opčinjen kineskom ‘kulturnom revolucijom’” (33), “zagovara ‘ljudska prava’... kako bi konfuzija bila još veća” (34), “žaljenje medijske zvijezde na medije kojima zahvaljuje svoj medijski status... u toj se gesti može vidjeti krajnji doseg te pozicije, a to je provokacija... organske uraslosti intelektualca u fluidnost identiteta ‘post’-doba” (35), “No osim te početne razine nedosljednosti, nepromišljenosti ili hipokrizije... treba uočiti dublju razinu na kojoj je Foucault otpočetak sebi namijenio ulogu onoga koji govori u ime drugih” (101), “Jedno je lice tog radikalizma... hladnoratovski konformizam”

(145), “U toj postšezdesetosmaškoj ‘revolucionarnoj’ atmosferi arheologija je djelovala previše mlako i previše ezoterično” (153), “za razliku od mlađe generacije aktivista koji su nakon ’68 počeli probijati taj tvrdi led, Foucault je za izbjegavanje ‘vlastitog izlaska iz ormara’ pronalazio različita objašnjenja” (156), “na što se profesor-aktivist razjario” (166), “Paralelno s garderobom i Foucaultov javni profil prolazio je transformaciju kojom se... preobražava u militatnog angažiranog intelektualca s političkim opredjeljenjima povezanim s radikalnom lijevim aktivističkim i političkim skupinama. Tada se oblikuje imidž...” (173), “premda je, doduše, profesor pazio da, u ulozi aktivista koji baca kamenje na policiju, ne uprlja svoje velurno crno odijelo” (174), “Neki od studenata doista su bili privilegirani, salonski ljevičari” (180), “Odabir maoizma ili približavanje njemu očito su bili potaknuti ili olakšani time što su te ideje cvale u krugu ljudi, uključujući i Foucaultov krug osobnih veza... upuštao u uvijek nezahvalno i neprimjereno uspoređivanje i nijekanje žrtava, bagatelizirajući policijsko nasilje i represiju u Francuskoj u usporedbi s iskustvima u Tunisu” (181), “za dobar dio tadašnje pariške scene antitotalitarizam je do kraja 1970-ih postao idejni ‘mainstream’” (207), “barikade i oružane borbe... sve će više nadomještati borba za bolje društvo koja se vodi NGO-aktivizmom, ali i koncertno-festivalskim tripom ili pak slobodnim i raznovrsnim seksom” (214), “No osim ideološke promjene tokom koje je anarhoidni maoistički ‘spontanizam’ odmijenilo ruho ‘ljudskih prava’, Foucaultov skok iz ‘ljevičarenja u ljudskopravaštvo’ naznačuje još jednu diskrepanciju... ideološko koketiranje s liberalizmom i konzervativnim krugovima” (218), “ni reforma ni revolucija, nego personalizirana revolucija” (286), “Frivolnost takvog Foucaultova nietzscheovsko-avangardističkog ‘otpora’” (313), “jedna od varijanti emancipacije kroz konzumaciju” (314), “heretik usklađen s ortodoksijom, ‘disident’... koji je najčešće na pravoj strani” (322), “imidža disidenta i usamljenog pobunjenika” (322) itd.⁷

Zavrjeđivalo bi detaljniju analizu diskursa, no bit će dosta i sljedeća lakonska: Sasvim neutralno, nema što! Petković može misliti što hoće, petković u njemu bez sumnje i falsificira, no unatoč takvim naporima eksponenta zlokobne fukoovske kabale, ovolika količina teksta govori za sebe. No riječ samo o kvantiteti, nego i o kvaliteti. Poanta je naime u tome da navedene instance nisu disperzirane invektive, nego čine dio širega konzistentnog okvira iskrivljenog tumačenja. Neka mi čitatelji oprostite što barbarski sažimam ionako grube Šporerove interpretacijske koordinate idejno-političkog konteksta: i degolovski tehnokratski strukturalizam, i razmaženo-

⁷ Svi navodi su iz KRM. V. i niz kontrasta u zaključnom krešendu, str. 324-325, koji se završava slijeganjem ramena (“sve je na kraju samo taktika bez ikakve suvisle strategije”), no čitatelj nakon pročitano g nema sumnje da interpretacijski prevagu odnosi mračna strana, dakle ne “lice prvaka ljudskih prava koji se bori protiv represije”, nego “lice pariškog ‘piromana u kućnim papučama’ fasciniranog graničnim iskustvima, nasiljem i sadizmom...”

buržoaski okcidentalni kvazimaoizam, koji revoluciju čini robom, stavljajući Maoa u odnos susljednosti sa slatkim pićima, i neoliberalna ljudska prava i raskalašena seksualna etika, svi su oni isto – refleksija miljea, štoviše i štogore, oni su konformistička intelektualna moda. Pritom isto vrijedi za aktivističku i intelektualnu os djelovanja, pa su stoga navodi i o jednom i u drugom stavljeni uz bok, ne radi falsifikatorskih pobuda.⁸ Uglavnom, sa Šporerovim se kvalifikacijama netko može složiti, o njima se dade raspravljati, ali teško se njegova knjiga može razumjeti kao neumanjivanje vrijednosti Foucaultova aktivizma.

Rezimirajmo ovu točku: Šporer još jednom ima problema s logikom. Ne samo zato što u konkretnom primjeru iznosi neistinu. Napisati knjigu o neprincipijelnom konformistu i preuranjenome neoliberalnom bukaču, otpisivati njegov maoistički aktivizam kao sasvim baršunastu konformističku farsu te naknadno tvrditi da se to ne čini doista je bizarno. Čini se da se autor ne slaže sa samim sobom: ili je Foucault konformist kao što Šporer #1 tvrdi ili je Foucault ipak radikalniji no što Šporer #1 želi priznati. Inače bi to bio sasvim neobičan aktivizam, konformistički naime, što *fashion guru* Šporer #1 u knjizi tvrdi, pripisujući Foucaultu konformističku pozu aktivizma uz odgovarajuću modnu analizu, da bi to pojašnjenje kao Šporer #2 kasnije odbio.

Petković, primjerice, nije ni zucnuo o tome da spominjem polemike i sadržaj osporavanja Foucaultovih teza iz knjige Nadzor i kazna (kao uostalom i u vezi s ostalim njegovim knjigama), nego preživavajući Foucaultove “prožvakanošti” suvereno konstatira kako je moje “[č]itanje Nadzora i kazne također (...) u jednom bitnom smislu promašeno”

Jesam, već i u skraćenoj verziji koju je *Politička misao* objavila (“Foucaulta, kako primjećuje Veyne, povjesničari koji ga kritiziraju, a uostalom i sam Šporer, itekako zanimaju činjenice.”, “U krajnjoj liniji, prešutni realist, što omogućuje pri-

⁸ Da podsjetim, Šporer kod Foucaulta pronalazi “zajednički jezik s konzervativizmom i regresivnim idejama” (323), iz čega se također teško može izvesti pohvala aktivizmu: “zaključci su djelovali kao revolucionarni, dok su principi iz kojih su izvedeni bili zapravo konzervativni, odnosno čak reakcionarni... U toj konfuznoj i zapaljivoj idejnoj smjesi može se vidjeti i djelomičan izvor fascinacije maoizmom kod Foucaulta i djela pariške inteligencije krajem 1960-ih” (165). Može se međutim vidjeti da Šporer po pitanju ocjene aktivizma ima šire ambicije ne otpisujući mu samo konfuznu idejno-povijesnu pozadinu, nego zalazeći i u područje estetike. Time, uz to što je stilski mačak, postaje doslovce i modni mačak dvojnoga čitanja, baveći se opetovano pitanjem Foucaultova imidža, napose njegove “garderobe”. Parafrazirajući Mišu Kovača, koji je ustvrdio da su danas svi stilisti, a nitko krojač, Šporera se prema potrebi može prekvalificirati i u garderobijera dvojnoga čitanja, recimo u plavoj kuti. Pozicija potlačenoga bit će politički uvjerljivija od nelagoda buržujske dekadencije koju Šporer ne povezuje s autentičnim aktivističkim mogućnostima.

govore povjesničara”, Petković, 2023, str. 172-173).⁹ Povijesno utemeljeni idealni tipovi suverene i disciplinarne moći i danas su legitime kategorije za tumačenje polja kaznene politike. Šporer o tome malo zna, što je razumljivo jer nije riječ o njegovu području, no u tom bi se slučaju bilo mudrije uzdržati od iznošenja sudova u njemu ili naprosto prihvatiti da će na pogreške biti ukazano.¹⁰

velikodušno mi pripisujući nepoštenost “insinuacije” o Foucaultovoj odgodi objavljivanja te knjige, premda na to aludiraju razni autori, među njima i Petkovićev intimus Miller, a izravno formulira Richard Wolin.

Razumijem da Šporer voli insinuacije, ali one nisu argument bez obzira na izvor, posebno ne na njegovo aljkavo korištenje. Podsjetimo se, dakle, Šporer piše da je Foucault objavu *Nadzora i kazne* “odgodio za dvije godine, i to prvenstveno zbog toga da se njezin sadržaj ne bi izravno povezivalo s njegovim angažmanom u GIP-u”, dodajući u svojoj tipičnoj retoričkoj figuri insinuacije: “Bez obzira na to

⁹ Kao i u duljoj, bitnoj bogatijoj verziji moje “recenzije”, “prikaza”, “napisa” “pseudorecenzije” “pamfleta”, koja je dostupna na mom profilu na stranici academia.edu (https://www.academia.edu/100902164/%C3%89crasez_Foucault): “K tome, polemika s povjesničarima još jednom je profilirala Foucaultov ‘literarni sindrom’ koji dovodi do toga da ‘elegancija vlastitog tumačenja Foucaulta odvuče u to da se odmetne od fakata’ (189).” Ta verzija sadržava opširnije blisko čitanje Šporerovih redaka kojemu je svrha pokazati kako Šporer u biti čita te izložiti čitatelja šoku njegove iskrivljene interpretacijske poezije koja nemilosrdnom stilistikom nastoji samljeti sve postmodernističke opsjenare te njihove njemačke mentore. Unatoč referenci na polemiku, čitajući Foucaulta preko Derride, Šporer je propustio uvidjeti da elementarne činjenice iz povijesti kažnjavanja nisu literarna konstrukcija.

¹⁰ O famoznim kritikama povjesničara (v. kod Šporera u KRM, 100, 187-189) na kojima među ostalim gradi Merquior, a zatim posredno i Pinker, pisao sam u knjizi koju Šporer navodi (Petković, 2018, str. 115-116). Valjda je promašio taj dio kad je prolistao. Unatoč metodologijskim razlikama između Foucaulta i Webera, i različitim mogućnostima čitanja *Nadzora i kazne*, konstruiranje idealnih tipova kao empirijski utemeljenih kategorija kojima se, veberovski rečeno, izbjegava egzistencijalni kaos bezbrojnih pojedinačnih sudova neizbježno je u povijesnom tumačenju. Foucault k tome u predavanjima eksplicira supostojanje oblika moći do kojih dolazi u svojim analitikama, upozorava u intervjuima da sve do danas tortura u vezi sa suverenom moći nije nestala, čak i ako je s rada krvnika u agori izmještena drugdje u sustavu vladavine, recimo u ruke (para)vojske ili policije, u sam zatvorski sustav ili sustav logora. Foucault se referira na Alžirski rat, što je recimo prikazano u Pontecorvovom filmu *Bitka za Alžir*, a kao novije reference mogu poslužiti američki rat protiv terora ili pak izlaganje mučenih tijela optuženika za teroristički napad u dvorani Crocus. No dovoljno je ovdje podsjetiti na sam tekst *Nadzora i kazne* gdje Foucault podsjeća na samorazumljivo čak i u okvirima isključivo povijesnog čitanja, naime da općenita promjena koju skicira zahtijeva ograde, da se promjene nisu desile u komadu ni u jednom jedinstvenom procesu, kako je bilo zastoja (*Bien sûr, cette affirmation globale demande des correctifs. D’abord les transformations ne sont faites ni d’un bloc ni selon un processus unique. Il y a eu des retards.* (Foucault, 1975, str. 21; v. i metodologijsku bilješku na str. 40).

je li taj podatak točan” (KRM, 172). Šporer se zatim referira i na samog Foucaulta (“Foucault i sam kasnije priznavao tu vezu”), Millera (“kostur argumentacije za knjigu, oblikovanu između 1972. i 1974, bio gotovo vjerojatno 1973.”) i Maceyja (“u sezoni predavanja 1972-1973. Foucault skicirao teme svoje sljedeće knjige”), dok “Wolin donosi tvrdnju o egzaktnom razmaku... ali ne navodi izvor” (KRM, 172). Uz to što Foucault, naravno, uopće nije rekao to što Šporer tvrdi – Šporer daje općenit navod na dvotomno izdanje *Besjeda i spisa* (“DE II, str. 897-901”) umjesto precizne formulacije jer bi potonja postuliranu vezu raščarala – Šporera bi valjalo podsjetiti na ono što kao autor praktično zna čak i ako to kao kritičar Foucaulta zaboravlja, naime da kostur i skica nisu gotova knjiga. Dakle, svoju nevažnu i sitnodušnu insinuaciju, za koju valjda i sam osjeća da je slabo utemeljena, zasniva na jednom manjkavom Wolinovom “podatku”.

Ako nije dovoljan zdrav razum koji po prilici govori da nema uvjerljivog razloga zašto bi autor – k tome takav smutljivac koji je podcrtao da ga se ne drži odgovornim za mijenjanje pozicije – držao knjigu u ladici i objavio je kasnije nakon što je o njezinoj materiji više godina do njezina izlaska javno predavao pred velikim auditorijem na Collège de France, površnom i tendencioznom čitanju koje dolazi do začudnih učitavanja i očiglednih besmislica može se suprotstaviti dosadan pješački rad fukoovske arhivistike u četiri sveska Eldenove studije koja prati Foucaultov život i djelo o nečemu što se s puno većim pravom može nazvati dvojnim čitanjem od Šporerove pomalo prošvikale atake, posebno u fantazmagorijskoj fazi imaginarne borbe s ovdjepotpisanim majstorom šibicarom te tobožnjim *padawanom* fukoovskoga opsjenarskog reda: *Yet Foucault would continue to work on the manuscript until 26 August 1974, almost eighteen months later, making extensive changes in March-April 1974 while in Montreal, so there was much more development to come* (106), *he wondered if the book came too late* (140), *It is important to remember that between 1969 and 1974, Foucault only wrote one book* (186), *Discipline and Punish is the culmination of collaborative work in and beyond his seminars, of political activism, lectures, and extensive reading* (189).¹¹ Ukratko, umjesto tko zna čime motivirane zavjere lisca da se razvede od svog aktivizma dobivamo sliku dugotrajnog i složenog nastanka jedne – već i po broju navoda, dakako ne samo negativnih poput Šporerovih – od najutjecajnijih knjiga u društvenim znanostima i humanistici uopće, upravo u vezi s tim aktivizmom, što Elden temeljito potkrjepljuje ozbiljnim radom za razliku od metabiografskog pabirčenja iz već pomalo olinjalih izvora. Još jednom banalno – kao u slučaju Šporerovih slavodobitnih napada na *Povijest ludila* i *Nadzor i kaznu* – no nužno.

¹¹ Navodi su iz: Elden, 2017 (v. također str. 156-157).

nigdje ne navodi monumentalnu studiju čiji je autor Domenico Losurdo.

Doista ne navodim, Nehamasov članak i Pradova knjiga sasvim su dovoljni da ukažem kako je Šporerovo tumačenje Nietzschea površno i odražava se na nerazumijevanje pojma istine kod Foucaulta. Kritike knjiga nisu popis literature koja nije neophodna za argumentaciju.

nije sasvim zameo tragove citiranja

Drugima riječima, citirao je. Zameo, Davide, vjetar tvoje neumorno insinuiranje.

izrugivati nad tom njegovom jednom referencom iz obilja literature o Lukácsu

Jedna je referenca bila sasvim dovoljna za poantu: za razliku od Šporera koji piše o Foucaultu, nisam pisao knjigu o Lukácsu niti mi je to ambicija.

kao što ni Petkovićevo osvjetljavanje Foucaultova obraza ne bi trebalo počivati na ocrnjivanju Lukácsa. Naime, čak i da je točno ono što u vezi s Lukáčsem sugerira Petković

Točno je, a Tamásova poanta vrijedi općenito, za Foucaulta i Lukácsa. Biografije autora svojom složenosti izmiču naknadnom pravovjernom sudu književnodepartmanske partije. Poanta nije da je Lukács negativac, niti sam ga namjeravao ocrniti, nego da se primjena istih kriterija koje Šporer primjenjuje na Foucaulta, služeći se Lukáčsevom formulacijom, pogađa i Lukácsa samog.

On naime jednom rukom odbacuje “dvostruko” ili “dvojno čitanje”, kontekstualni pristup te, zagovarajući čisto filozofske račune (“jednom kada uzmemo Heideggerovu filozofiju kao filozofiju”), uvodi “stari Popperov prigovor sociologiji znanja” retoričkim pitanjem “Ne stoje li ili padaju nečiji argumenti neovisno o tome odakle su došli”. Istodobno, dok mušterije ne paze, on sve to drugom rukom kradomice krši. Iz takta ga naime najviše izbacuje vrlo određena literatura, čija filozofija očito nije dovoljno čista da bi se uzimala “kao filozofija”, a mene prijekorno upozorava da bih o svojoj političkoj orijentaciji ipak “morao (...) položiti račune” (onda je izgleda, prevedeno natrag s popperovskog i foucaultovskog, ipak bitno tko govori).

Problematiziranje dvojnog čitanja jedini je intelektualno zanimljiv dio Šporerova odgovora, ali ne zbog onoga što Šporer tvrdi, naime da ga se primjenom dvostrukih kriterija nelegitimno priziva za izdavanje političkih računa. Šporer bi trebao položiti račun ne zbog imaginarnog lova na vještrice, nego zbog mahanja marksizmom i političkom kritikom koja nije specificirana. Dakle, nije bitno *tko*, mogao je pisati i pod pseudonimom, ukloniti ime autora, knjigu je mogao potpisati i kakav kolektiv, a Šporer je u konačnici slobodan privatno misliti što želi i politički istupati

kako želi neovisno o knjizi. No činjenica je da se kritika u knjizi izriče s pozicije koja nije dorečena do kraja, pa nisu jasni autorovi kriteriji radikalizma. Kako znati što je pravi radikalizam ako autor ne definira gdje politički stoji? Dvojno čitanje, nasuprot onome što Šporer tvrdi, potpuno eksplicitno pozdravljam (“dvojno čitanje je izvoran prinos domaćoj literaturi o Foucaultu, koje otvara zanimljivu i relevantnu vizuru i s njom povezane probleme”, Petković, 2023, str. 168), iako u ovom odgovoru kao i prethodno u kritici dovodim u pitanje ishod (“Prigovori uzeti zajedno, napose prvi, metodološki, te četvrti i peti, disciplinarni i politički, kao i pitanja stila i specifičnih interpretacijskih slabosti, otvaraju sumnju u integritet i vrijednost ishoda Šporerova dvojnog čitanja, koliko god ono bilo zanimljivo kao projekt”, *ibid.*, str. 177). No na kraju, ako istina jest cjelina, i poznavanje cjeline konteksta i osobe može pomoći da bolje shvatimo autora, i dalje ostajem pri poperovskom minimumu: ipak ono što je napisano podliježe sudu – kad je riječ o onome napisanom – neovisno o sudu o onome tko je pisao, dakle suđenju osobi – kad je riječ o onome što je napravila. Pobrkat i što bitan je promašaj koji u konačnici obilježava Šporerov projekt. To što ima problem s razumijevanjem opovrgljivosti, vodi ga relativističkim strategijama diskvalifikacije.

No da zaključim. Šporerovo čuđenje možda najbolje sažima sljedeća formulacija: “uopće nije jasno što mi točno zamjera Petković”. Osobno, dakle, ništa, a sadržajno sve što sam već rekao u kritici, uz gore dodana opovrgnuća naknadnih mršavih prigovora koje je Šporer frenetično sklepa. Machiavelli u *Vladaru* piše da tamo gdje nema višeg sudišta, kao u politici, presuđuju povoljne posljedice odnosno uspjeh djelovanja. No za razliku od političkog polja, gdje si neki daju za pravo razvesti etiku i politiku, i gdje po pravilima nove političke etike može vrijediti igra *per fas et nefas*, dozvoljenim i nedozvoljenim sredstvima kao u Schopenhauerovoj estetici, u akademskim raspravama još uvijek vlada dosadna habermasovska snaga jačeg argumenta.

No zašto to Šporeru nije jasno? Jedan razlog mogao bi biti psihologijski. Posrijedi je tvrdoglavi subjekt koji je potragu za istinom zamijenio uvredom časti pa sukladno tome projicira svoje motive. Žao mi je ako sam Šporera iznervirao (“ja sasvim gubim strpljenje”, piše), no s kritikom bi se zreli autor morao moći razumno nositi, bivajući svjestan da izrazito oštro intonirana knjiga može donijeti kritičku reakciju lišenu željene nježnosti. Međutim, nije riječ samo o psihologiji, nego još jednom o politici koju Šporer izriče posredno jer je ne može izreći izravno. Dogmatski, on ne može priznati sve ono što je Foucault pisao jer se to ne uklapa u njegovu marksističku paradigmu koja na činjenice odgovara s više revolucije vođene geslom “tim gore po činjenice”. Veliki bijes činjenica izazvao je veliki bijes pristranog autora koji kroz knjigu repetira optužbu na Foucaultov račun za ničeanski nehaj prema činjenicama. Dodatna je ironija je, međutim, da Šporer u tom bijesu ne šteti ni sa-

mog sebe. Piše kako sam posredno dao njegov “fotorobot staljinista s tjeralice”, naime onaj “mrkog i ozbiljnog komesara zaduženog za idejno-političku djelatnost na departmanu, koji je naravno (a što drugo) nepismeni diletant, i još k tome (da kompozicija bude potpuna) homofoban. Nema što, uzoran fotorobot staljinista”. Te dodaje “evo samo što nije repetirao i sjeo na traktor pa krenuo s kolektivizacijom i likvidacijom protivnika”. Treba li reći da tako čega nema nigdje u mom tekstu, niti doslovce niti implicirano ili insinuirano?

Krajnje je stoga ironično da je, jureći na traktoru svoje komesarske uobrazilje i repetirajući neizrečeno oružje u hajci na klasnog neprijatelja, Šporer ponudio svoj vlastiti autoportret. Umjesto puške imamo ogledalo autorske imaginacije. Odnosno, zanesen kovanjem etiketa u svojoj fantazmatskoj fugi, pomalo poput traktorističkog Talesa koji gledajući u interpretacijska nebesa pada u grabu, Šporer nije primijetio kako se uhvatio u zupčanike vlastitoga zahuktalog oračkoga stroja. U nebesima se, dakako, odražavala Staljinova slika. Razljučeni samovažni mali komesar s departmana za književnost, tovarišč Šporer, tako je postao staljinist na traktoru, okomivši se na navodnog konformista s kojim se prije afirmativnije bavio. Podložen brkatom prijekom sudu revolucije u sklopu jednog departmana (za književnost), Foucault nije imao bolje šanse od proverbijalne pahulje u paklu ili, točnije, imena na Ježovljevoj listi koje veliki traktator neće prekriziti sa svoje likvidacijske agende.

Na kraju, postavilo se pitanje kako nasloviti ovaj odgovor kojim demistificiram Šporerov uvrijeđeni pokušaj nastavka čistke. S obzirom na to da imamo niz naslova na francuskom, odlučio sam tako nastaviti radi koherencije serijala, a umišljeni traktorist – umišljen ne u smislu taštine, nego Molièreova umišljenog bolesnika – ne bi najbolje zvučalo na francuskome.¹² Suočivši se sa šporerovskim pitanjem (“ima li njezin autor naprosto problema s razumijevanjem i koncentracijom prilikom čitanja ili namjerno promašuje poantu”), došao sam do nešto manje darežljivog zaključka kad je on posrijedi. Pritom parafraziram Foucaultov odgovor Piagetu. U kontekstu rasprave o Foucaultovu strukturalizmu, koje obilato raspaljuju Šporerovu maštu, Foucault je Piagetu prepustio izbor između laži i gluposti.¹³ Iako su brojni Šporerovi navodi neistiniti ili netočni, Šporer me se ne doima kao lažljivac niti podlac. Dileme u konačnici kod njega nema jer su njegove fantazmatske petljarije, epistemološki gledano, puka glupost koju on kompulzivno zagovara, repetitivno je ispoljavajući u napadu na mog “branjenika”. No ako bi tražili dodatnu metaforu prikladnu advokatu gluposti, koja pažnju s autora preusmjerava na njegovo djelo, mogli bi je pronaći u emisiji *U svom filmu*. Da kojim slučajem voditeljica

¹² Analogno *Le Malade imaginaire* bilo bi, pretpostavljam, *Le Tractoriste imaginaire*, ako ne bi išli na dulju opisnu verziju poput *chauffeur de tracteur agricole*.

¹³ *Piaget ne peut le dire que par mensonge ou par bêtise : je lui laisse le choix* (Foucault, 1994: tekst 175, str. 89).

emisije Tončica Čeljuska umjesto uspješnih mladih poduzetnika počne ugošćivati akademske usijane glave koje, umjesto stvaranja globalnih franšiza, dozvoljenim i nedozvoljenim sredstvima jurišaju na bauk neoliberalizma, Šporerovo dvojno čitanje Foucaulta moglo bi se okrstiti kao svojevrsni marksistički Muzej iluzija.

LITERATURA

- Beaulieu, A. (2010) "Towards a liberal Utopia: The connection between Foucault's reporting on the Iranian Revolution and the ethical turn", *Philosophy and Social Criticism*, 36 (7), str. 801-818.
- Elden, S. (2017) *Foucault: The Birth of Power*. Cambridge: Polity.
- Foucault, M. (1975) *Surveiller et punir*. Pariz: Gallimard.
- Foucault, M. (1994) *Dits et écrits III (1976-1979)*. Pariz: Gallimard.
- Petković, K. (2018) *Istina kao kušnja: Foucault, politička znanost, politička etika*. Zagreb: Plejada.
- Petković, K. (2023) "Écrasez Foucault?", *Politička misao*, 60 (1), str. 161-180.
- Šporer, D. (2023) *Konformizam radikalne misli: kritički historijat metodoloških i političkih pozicija Michela Foucaulta*. Zagreb: Disput.